

Dragica Bukovčan, Milica Gačić
Visoka policijska škola, Zagreb

Osobitosti registra njemačkoga jezika kriminologije nasilničkoga kriminaliteta na leksičkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini

Analiza njemačkog kao jezika struke kriminologije nasilničkog kriminaliteta zasniva se na korpusu teksta koji čine 21.784 riječi pojavnice i 6.042 riječi različnice. Riječi s frekvencijom > 3 pokrivaju 1.213 pojavnica, što je 20,07% njihova ukupnog broja, ali je pokrivenost analiziranog teksta 73,3%. Osim što je obavljena statistička leksička analiza teksta, posebno su analizirane njegove leksičke i morfološke odlike, pri čemu je posebno obrađeno atribuiranje imenskih dijelova rečenice, tvorba riječi s posebnim naglaskom na tvorbi složenih imenica i tumačenju njihova značenja, te rečenična razina s posebnim osvrtom na atributne rečenice. Prvih dvadeset najčešćih riječi **Gewalt, Gewaltkriminalität, Opfer, Täter, Jahre, Straftaten, Familie, Jahren, Menschen, Frauen, Gruppen, Erpressung, Gesellschaft, jugendlichen, Zahl, vorsätzlichen, Art, Bundesrepublik, Kriminalität, Vergewaltigung, Delikte, läßt, Prozent, Raub, Verhalten, Kinder, lassen, letzten, Polizei, soziale** mogu se smatrati ključnim riječima registra budući da definiraju njegov sadržaj. Cilj je članka ukazati na najvažnije osobitosti registra i poslužiti kao sredstvo koje pomaže djelotvornijem usvajanju tog registra kao jezika struke. Rad sadrži minimalni vokabular njemačkog jezika nasilničkoga kriminaliteta s oko 1.360 natuknica sa značenjima koja su izdvojena kontekstualnom analizom navedenog registra.

---

1. UVOD

1.1. Jezik struke / Opći strani jezik

U posljednjih je dvadesetak godina puno pisano o jeziku struke i proveden je velik broj istraživanja njegovih osobitosti, no, unatoč tomu, zbog raznolikosti i interdisciplinarnosti, on još ostaje nedovoljno istraženo područje. Kao jedna od novijih poddisciplina unutar sociolingvistike, izučavanje jezika struke jest u fazi razvoja nove metodologije koju zahtijeva sam predmet proučavanja. Radovi izravno ili neizravno povezani s »jezikom za posebne namjene« temeljili su se

uglavnom na spoznajama i promatranjima kroz pojedinačna, često subjektivna iskustva, da bi tek u novije vrijeme prerasli u reprezentativna sustavna istraživanja potpomognuta kompjuterskom i korpusnom lingvistikom. Činjenica da rabljenje jezika u svakoj posebnoj struci ili znanstvenom području ima osobitosti koje je nužno istražiti objektiviziranom metodologijom upućuje na neiscrpnost mogućnosti istraživanja, kao i u jeziku općenito.

Jedna od brojnih definicija govori o jeziku struke kao »Gesamtheit aller sprachlichen Mittel, die in einem fachlich begrenzbaeren Kommunikationbereich verwendet werden, um die Verständigung zwischen den in diesem Bereich tätigen Menschen zu gewährleisten«¹. Radi se, dakle, o jezičnim sredstvima koja, na precizno ograničenom području komunikacije, koriste stručnjaci određenog područja u svrhu sporazumijevanja.

Jezik struke je »poseban registar koji karakteriziraju specifični stručni termini, u kojem dio leksike (preuzet iz registra općeg jezika) ima specifičnu distribuciju i značenje (koji često ne razumiju oni koji ne poznaju taj registar), ima specifičnu upotrebu i distribuciju gramatičkih struktura i posebne stilske odlike i način ostvarivanja komunikativne funkcije« (Gačić, 1985: 16). U svjetlu navedene definicije razjasnit ćemo najznačajnije osobitosti njemačkog jezika u odabranom korpusu kriminologije nasilničkog kriminaliteta.

1.2. Osobitosti korpusa njemačkog jezika kriminologije nasilničkog kriminaliteta²

Njemački je fleksijski jezik s tri roda, četiri padeža i tri deklinacije opisnih pridjeva. Red riječi u velikoj je mjeri određen: dolazi do inverzije subjekta i predikata kad se ispred njih nalazi prilog, prijedložna fraza ili zavisna rečenica; konjugirani dio predikata stoji na kraju u zavisnim rečenicama koje počinju relativnom zamjenicom ili veznikom. Nove riječi nastaju derivacijom, konverzijom ili skraćivanjem. Njemački jezik obiluje složenicama od dvije ili više vrsta riječi koje karakteriziraju pojedine jezike struke. Analizom korpusa njemačkoga jezika kriminologije nasilničkoga kriminaliteta pokušat ćemo primjerima upozoriti na te i neke druge osobitosti njemačkoga jezika tog registra.

Razumijevanje jezika struke dodatno je otežano kompleksnom strukturom rečenice u njemačkom jeziku pa ćemo u ovom radu istaći njene osnovne značajke.

Kompjuterska analiza obuhvaća korpus od 21.784 riječi pojavnice (*Belege*), koje daju 6.042 (*Vokabeln*) riječi različnice. Omjer pojavnica i različnica je 3,6,

1 »Ukupnost svih jezičnih sredstava koja se koriste na stručnom području komunikacije radi sporazumijevanja među ljudima koji djeluju na tom području.« (Hoffmann, 1988: 21)

2 Analizirani korpus jest 14. poglavlje knjige Kaiser, G. (1993), *Kriminologie*, Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag GmbH, str. 401–451 pod naslovom »Gewaltkriminalität«, a obuhvaća 177.730 unesenih znakova koji daju 21.784 riječi, odnosno 110,84 kartice teksta

što je leksički prosječno bogat tekst za njemački kao fleksijski jezik. Od 6.042 različenice njih 3.923 pojavljuju se samo jednom (tzv. *happax legomena*, $f=1$), a čine 64,93% riječi različenica u korpusu. Analiza obuhvaća riječi čija je učestalost (frekvencija — f) $f \geq 3$, što ukupno iznosi 1.213 riječi. One su poslužile kao osnovica za određivanje minimalnog vokabulara³ nužnog za pasivno korištenje jezika struke područja kriminologije nasilničkog kriminaliteta. Tih 1.213 riječi s $f \geq 3$ čini 20,07% riječi različenica, koje pokrivaju 15.974 riječi teksta analiziranog registra, što daje pokrivenost ukupnog teksta od 73,3%. To prelazi granicu nužnog minimalnog praga pokrivenosti teksta, budući da u minimalnom vokabularu nisu navedene tzv. prozirne riječi (internacionalizmi, izvedenice i sl.) koje značajno povećavaju razinu razumijevanja teksta. Budući da je njemački fleksijski jezik, prag pokrivenosti teksta koji se može smatrati zadovoljavajućim niži je nego kod engleskog jezika. Pored najčešćih riječi u minimalni vokabular bit će uvrštene i neke druge riječi značajne po ostalim didaktičkim kriterijima.

Da bismo istakli neke razlike između njemačkog kao općeg znanstvenog jezika i jezika struke izučavanog za potrebe ovog rada, imali smo na raspolaganju analizu njemačkoga jezika koja se odnosi na imenice i glagole (Erk, 1975: 8). U Erkovu korpusu općeg njemačkog znanstvenog jezika (koji pokriva 34 različita područja) opsega 248.800 pojavnica, pojavljuje se 20.380 različenica. Nažalost autor prezentira frekvencijske podatke samo za imenice i glagole, a ne i za ostale vrste riječi pa ne možemo napraviti potpunu komparaciju dobivenih podataka.

Tablica 1. Podaci o korpusu općeg znanstvenog njemačkog jezika

	Broj pojavnica (H)	% H	Broj različenica (N)	% N	Omjer H/N
Korpus općeg jezika	248.800	100	20.380	100	12,20
imenica	58.793	23,63	13.135	64,45	4,47
glagola	43.007	17,28	3.315	16,26	12,97
ostale vrste riječi	147.000	59,08	3.930	19,28	37,40

Kao što prikazuje tablica 1., u općem znanstvenom njemačkom jeziku, imenice pokrivaju 23,63% ukupnog teksta korpusa, a glagoli 17,28% (sve ostale vrste riječi 59,08%), no kad se pogleda njihov udio kao riječi različenica, onda imenice čine 64,45% svih različenica, glagoli 16,2%, a sve ostale vrste riječi 19,28% različenica. Ovi podaci upućuju na važnost moguće strategije u učenju njemačkog kao jezika struke: nužno je savladati najznačajnije funkcionalne riječi kojih ima malo, ali imaju visok omjer ponavljanja pa se njihovim usvajanjem usvajaju izuzetno korisne leksičke jedinice koje se neprekidno koriste u tekstu. (Na

3 Minimalni vokabular neke struke ili registra je popis riječi koji, sastavljen po određenim kriterijima, sadrži leksičke jedinice koje se najčešće koriste u komunikaciji u određenoj struci' (Gačić, 1998: 258)

to upućuju i podaci iz tablice 2.) Nakon toga, po važnosti dolaze imenice (posebno u njemačkom jeziku zbog velikog broja složenica u jeziku struke, no one se uče iz odgovarajućih stručnih rječnika), a zatim slijede glagoli kojima je, s obzirom na obrasce konjugacije, nužno odrediti frekvenciju koja je jedan od didaktičkih kriterija za određivanje prioriteta u usvajanju, ali je isto tako nužno prethodno usvajanje strukture glagolskih oblika i njihove upotrebe da bi im se moglo odrediti ispravno značenje. (U vokabularu koji se nalazi na kraju rada navedeni su svi glagoli koji se u tekstu pojavljuju najmanje tri puta.)

Na temelju kompjuterske analize korpusa od 21.784 riječi pojavnice iz područja kriminologije u registru nasilničkoga kriminaliteta pokušat ćemo pokazati osnovne osobitosti jezika struke, kako na leksičkoj razini, tako i na rečničkoj razini.

2. OSOBITOSTI JEZIKA STRUKE

2.1. Leksičko–morfološka razina

Pod leksikom za potrebe ovog rada razumijevamo skup svih riječi (pojavnica) upotrijebljenih u analiziranom korpusu. Leksička razina je ona po kojoj se registri međusobno najviše razlikuju, pa je za definiranje nekog registra nužna temeljita analiza leksičke razine.

Morfologija je dio gramatike koji se bavi izučavanjem oblika riječi. Neki morfološki oblici su važniji i zastupljeniji od drugih u određenom registru i potrebno ih je analizom identificirati i odrediti najznačajnije.

2.1.1. *Frekvencija, distribucija i kontekstualna upotreba riječi u korpusu*

Jezična kompetencija u okvirima općeg jezika pokazuje se nedostatnom za razumijevanje stručnog teksta određenog područja bez poznavanja vokabulara koji pokriva to područje, u našem slučaju registra nasilničkog kriminaliteta. Prilikom izrade dvojezičnog minimalnog vokabulara vodilo se posebno računa o kontekstualnom značenju riječi, a prijevodni je ekvivalent općeg jezika izostavljen u slučajevima kad bi opće značenje moglo zbuniti ili dovesti do netočne interpretacije odnosno nerazumijevanja. Didaktički motivirana istraživanja frekvencije vokabulara struke imaju svoje opravdanje budući da upućuju na leksičke jedinice koje se najčešće koriste u određenom registru, što je značajan kriterij za odabir vokabulara za djelotvornije svladavanje određene struke.

Na leksičkoj razini jezik struke predstavlja odabir određenih leksičkih sredstava iz općeg jezika (od kojih neka mogu imati modificirano značenje) uz leksik koji se rijetko ili uopće ne rabi u općem jeziku. Svaka leksička jedinica manifestira se na dva plana (planu sadržaja i planu izraza). U prirodno–znanstvenim i tehničkim područjima na planu sadržaja nema razlike u različitim jezicima, što olakšava određenje odgovarajućeg izraza. Međutim u društvenim znanostima, u područje kojih ulazi i kriminologija, plan sadržaja nije jednoznačan u različitim društvenim i civilizacijskim sustavima pa iz toga često proizlaze semantičke nedoumice, nedosljednosti, dvoznačnosti, višeznačnosti i kriva tu-

mačenja. (Dobar primjer takve nedoumice i civilizacijske razlike je izraz *Landfriedensbruch, der* — terorizam? narušavanje zemaljskog mira (mira u zemlji? teroriziranje? veleizdaja?). Erk i drugi istraživači ističu »Riječi su rijetko jednoznačne. 'Monosematičke' riječi kod kojih se izraz i sadržaj (...) nalaze u omjeru 1:1 predstavljaju iznimku, a ne pravilo.« (Erk, 1975: 10).

2.1.1.1. Najčešće riječi registra kriminologije nasilničkoga kriminaliteta

Kao što je već istaknuto, leksička razina je ona razina jezika struke u kojoj su razlike u odnosu na opći jezik najuočljivije. Stoga ćemo na tablici 2. prikazati najčešće riječi korpusa registra nasilničkog kriminaliteta, podatke o njihovoj frekvenciji (f), te o ponderiranoj frekvenciji⁴ imenica i glagola u općem njemačkom jeziku.

Tablica 2. Podaci o frekvenciji 110 najčešćih riječi u korpusu nasilničkog kriminaliteta i podaci o frekvenciji u općem znanstvenom njemačkom jeziku⁵

Pojavnica	f u korpusu	f u općem znanstvenom njemačkom
die	843	
der	820	
und	639	
in	402	
von	255	
den	241	
zu	199	
sich	188	
im	179	
das	170	
als	167	
auf	160	
auch	153	
nicht	151	
ist	148	

4 Radi usporedivosti podataka o frekvenciji svaki iznos frekvencije naznačen u Erkovu korpusu općeznanstvenog njemačkog jezika podijeljen je sa 10 (kakva je približna razlika u veličini korpusa) te ćemo tako dobiveni ponderirani broj navesti kao vrijednost za opći jezik.

5 Dvanaest oblika je izostavljeno iz izvornog kompjutorskog popisa budući da predstavljaju brojeve ili pojedinačna slova koji ne nose značenje izvan konteksta (npr. slova i brojke koji se koriste za označavanje dijelova knjige).

bei	140
oder	138
mit	133
des	122
eine	122
sie	115
werden	114
Gewalt	113
es	108
aus	105
daß	102
dem	98
ein	98
für	98
nur	95
durch	91
an	89
wie	84
so	83
nach	82
um	78
sind	71
zur	66
einer	60
wird	60
aber	56
man	56
über	54
gegen	53
kann	51
bis	49
diese	49
noch	49
vor	47

wenn	47	
ff	46	
etwa	44	
zum	43	
einen	42	
einem	38	
Gewaltkriminalität	38	0,8
Opfer	38	
mehr	37	
vgl	37	
dies	36	
hat	36	
dieser	35	
Täter	35	
Jahre	33	5,7
Straftaten	33	
unter	31	
allem	30	
Familie	29	1,6 + 7 (pl)
haben	29	
Jahren	29	15,8
Menschen	29	24,81 + 3,1 pl.
Frauen	28	
sein	28	
zwischen	28	
Gruppen	27	14,2 + 6 (pl)
dazu	26	
keine	26	
können	26	
eines	25	
Erpressung	25	
Gesellschaft	25	12,4
jugendlichen	25	
sowie	25	

Zahl	25	4,9
dann	24	
hier	24	
vorsätzlichen	24	
am	23	
Art	23	
Bundesrepublik	23	1,4
Kriminalität	23	
St	23	
Vergewaltigung	23	
zwar	23	
wurden	22	
Delikte	21	
läßt	21	
Prozent	21	5,8
Raub	21	
Verhalten	21	7,0
gegenüber	20	
ihre	20	
jedoch	20	
Kinder	20	4,4
lassen	20	
letzten	20	
Polizei	20	
schon	20	
soziale	20	
wir	20	

Popis 110 najčešćih riječi nasilničkoga kriminaliteta na tablici 2., čija je frekvencija ≥ 20 , jasno prikazuje karakterističnu distribuciju funkcionalnih (gramatičkih) i leksičkih riječi: prve 22 riječi po učestalosti su gramatičke riječi (članovi, zamjenice, veznici, negacije, prijedlozi, pomoćni glagoli). Te dvadeset i dvije različnice ukupno obuhvaćaju gotovo polovicu (9.756) pojava koje pokrivaju 44,78% ukupnog teksta korpusa. Kao što je već naglašeno, funkcionalne riječi su izrazito česte. Kod funkcionalnih riječi uočljiva je niska frekvencija pojedinih ličnih zamjenica (*ich, du, sie*), što potvrđuje karakterističnu bezličnost

teksta. Prva leksička riječ koja se javlja kao najčešća ujedno je i ključni pojam registra *Gewalt*. Ona se ne pojavljuje u općeznanstvenom korpusu njemačkog jezika, a razlika u frekvenciji ostalih punih riječi upućuje na bitnu razliku u leksiku registara, što opravdava istraživanja ove vrste.

Nakon prve leksičke riječi (*Gewalt*) ponovno slijede 32 funkcionalne riječi, što upućuje na nužnost svladavanja nijansi njihovih značenja radi uspostavljanja pravilnih semantičkih i sintaktičkih odnosa u tekstu. Druga leksička riječ, a ujedno i drugi ključni leksem jest složenica *Gewalthriminalität* koja se nalazi na 56. mjestu i koja se u korpusu pojavljuje 38 puta. S istom frekvencijom na 57. mjestu je leksička riječ *Opfer*. Iz tablice 2. jasno je vidljiv slijed najčešćih leksičkih riječi (*Gewalt, Gewalthriminalität, Opfer, Täter, Jahre, Straftaten, Familie, Jahren, Menschen, Frauen, Gruppen, Erpressung, Gesellschaft, jugendlichen, Zahl, vorsätzlichen, Art, Bundesrepublik, Kriminalität, Vergewaltigung, Delikte, läßt, Prozent, Raub, Verhalten, Kinder, lassen, letzten, Polizei, soziale*) u korpusu kriminologije nasilničkoga kriminaliteta. I ovdje se još jednom potvrđuje da najčešće pune riječi definiraju sadržaj teksta, te da one na izvjestan način predstavljaju ključne riječi toga teksta.

Na primjerima najčešćih riječi *Gewalt, Opfer* i *Verhalten* prikazat ćemo osobitosti atribuiranja (odnosno pobježeg označavanja) u njemačkom jeziku.

2.1.1.2. Atribuiranje

Polazeći od subjekta i predikata kao sintaktičkih cjelina prvog stupnja ili tzv. rečenične jezgre, dolazimo u drugom stupnju do njihovih nadopuna.

Imenski dio rečenice (subjekt ili objekt) pobježe se označava (dopunjuje) atributima koji su različiti po svojoj vrsti i kompleksnosti, a postupak određenja ili karakterizacije naziva se atribuiranje.

Najčešće načine atribuiranja u jeziku struke nasilničkoga kriminaliteta prikazujemo na primjerima najčešćih leksičkih riječi. Na koje je načine leksem *Gewalt* u potkorpusu nasilničkog kriminaliteta pobježe označen vidljivo je iz konkordancija (susloznica) u primjeru 1.

Primjer 1. Izvadak konkordancija atribuiranja leksema *Gewalt*

332 iegel an Pkw in großer Zahl abgebrochen. Sachen , häufig auch als Vandalismus bez	» Gewalt gegen
375 »Die Bundesregierung ist entschlossen, der eignissen entschieden entgegenzuwi	Gewalt bei Sportereignissen
405 en will«. (Ottokar Schulze »Konfrontation mit alltag , BKA, 1985) Beim Auftreten so	Gewalt im Polizei-
422 antworteten sie: Angesichts der alltäglichen Stimme nicht zu ist die aggressi	Gewalt Stimmezu
719 ker- exzesse, Fußballrowdytum, Mediengewalt, milie , Demonstrationsgewalt und Terr	Gewalt in der Fa-

767, von »struktureller« oder » institutioneller	Gewalt « ganz zu
schweigen. Zwar ist Gewalt eines der	
823 auch in einem gegenständlichen Sinne (» rohe	Gewalt «) verwendet.
Für zusätzliche Begriffsverwirr	
835 r »rechtsprechenden« und der » vollziehenden «	Gewalt handelt.
Körperliche Gewalt ist dagegen geme	
835 »vollziehenden« Gewalt handelt. Körperliche	Gewalt ist dagegen
gemeint, wenn vom »Gewaltmonopol«	
975 ngsbedürftig ist vielmehr, warum kriminelle	Gewalt — verglichen
mit den fünfziger Jahren — derä	
1858 g in der Familie. Berlin 1987; Steffen u. a.:	Gewalt von Män-
nern gegenüber Frauen: Befunde und V	

Najčešći način atribuiranja je pridjevski — 28 puta (npr. *kriminelle Gewalt*, *körperliche Gewalt*). Prijedložni atribut pojavljuje se 21 put. Pritom valja naglasiti da se kolokacija *Gewalt in der Familie* — 'nasilje u obitelji' pojavljuje 7 puta, *Gewalt gegen Sachen* — 'uništavanje stvari' 5 puta, *Gewalt gegen sich selbst* — 'nasilje nad samim sobom' 2 puta, dok se po jedanput pojavljuju kolokacije *Gewalt bei Sportereignissen* — 'nasilje na sportskim priredbama', *Gewalt in Sportstadien* — 'nasilje na stadionima', *Gewalt im Polizeialltag* — 'nasilje u policijskom poslu', *Gewalt in unserer Gesellschaft* — 'nasilje u (našem) društvu', *Gewalt als Antwort* — 'nasilje kao odgovor', *Gewalt von Männern gegenüber Frauen* — 'nasilje muškaraca nad ženama', *Gewalt ausserhalb der Familie* — 'nasilje izvan obitelji', *Konfrontation mit Gewalt* — 'sukob s nasiljem', *Anwendung von Gewalt* — 'primjena nasilja', *Umgang mit Gewalt* — 'postupanje s nasiljem', *neue Phänomene von Gewalt* — 'novi fenomeni nasilja', *Drang zur Gewalt* — 'nasilnički poriv'; i kao tzv. **genitivni atribut**⁶ (16 puta) *Opfer der Gewalt* — 'žrtva nasilja', *Problem der Gewalt* — 'problem nasilja', *Druck der Gewalt* — 'pritisak nasilja', *Ausbrüche roher Gewalt* — 'izljevi grubog nasilja'.

Leksem *Opfer* nalazi se na 57. mjestu u tablici 110 najčešćih leksema i pojavljuje se u korpusu ukupno 56 puta. Njegova je distribucija sljedeća: kao samostalna riječ pojavljuje se 45 puta od čega 27 puta nije pobliže atribuirana, 10 puta je pobliže označena genitivnim atributom ili prijedložnim atributom (*Opfer der Gewalt*, *Opfer von Gewaltdelikten*), jedanput je ona sama genitivni atribut (*die Zahl der Opfer*), 4 puta se pojavljuje u nominalnoj frazi *Täter-Opfer-Beziehung* i jednom u frazi *Täter-Opfer-Verhalten*, dok se po jedanput nalazi u sintagmama *Täter und Opfer* i *Opfer und Täter*.

Leksička riječ koja slijedi nakon *Opfer* jest *Verhalten*.

6 Pojam »genitivni atribut« prevedenica je njemačkog gramatičkog pojma koji označava imenicu u genitivu koja pobliže označava (atribuira) imenicu koja joj prethodi (npr. *Opfer der Gewalt* — žrtva nasilja).

Primjer 2. Konkordancija atribuiranja leksema *Verhalten*

111 em unangenehmen, vielleicht sogar törichtem in aller Öffentlichkeit in Verbindung gebr	Verhalten
454 verleitet zu einem dauerhaften abweichenden Die Abhängigkeit führt schnell in eine	Verhalten.
467 hrichtungen den Ursachen für das veränderte der Jugendlichen nachgespürt. So untersch	Verhalten
527 er Jugendliche, Entwicklungshilfe zu sozialem erhalten. Nur so kann er die Leistung erl	Verhalten
608 Sucht vielmehr zum dauerhaften kriminellen führen muß. Bei abweichendem Verhalten –	Verhalten
609 len Verhalten führen muß. Bei abweichendem — auch aus unbewußten Antrieben — kommt es	Verhalten
620 gression entstehen, die zu neuem abweichenden antreibt. Auch so können kriminelle Karri	Verhalten
736 Untersuchungen über erfragtes Täter-Opfer- aber auch die beachtliche Kluft zwischen	Verhalten,
891 ung, Arroganz und in gezielt entwürdigendem Vereinfachend kann man drei Ansätze der	Verhalten.
915 t (Murken 1973, 125). Im sozial auffälligen von Klinefelter-Patienten und Männern mi	Verhalten
921 m zu »anomalem, möglicherweise kriminellem « (Murken 1973, 127). Ob es jedoch tatsächl	Verhalten
922 3, 127). Ob es jedoch tatsächlich zu diesem kommt, kann allein mit der Chromosomenmiß	Verhalten
936 chologische Aggressionsforschung aggressives im Kern auf Lernprozesse zurück (Lösel u.	Verhalten
1092 pothese löse die Beobachtung von aggressivem beim Betrachter vielmehr eine Aggressionsa	Verhalten
1136 ng von Gewalt in Massenmedien zu delinquentem Verhalten beitragen, aber nicht als Hauptfaktor ange	Verhalten
1143 eit im Fernsehen scheint eher zu aggressivem Verhalten zu verleiten als das Fehlen solcher Darste	Verhalten
1145 gen aggressive Handlungen für das kindliche Modellcharakter haben und aggressives Verha	Verhalten
1145 rhalten Modellcharakter haben und aggressives Verhalten bei Kindern verstärken. diese Nachahmung	Verhalten
1927 ften einige der Ursachen für das aggressive Verhalten der Ehemänner sein, das in allen Sozialsce	Verhalten
2246 ch örtlichen Szenen. Kennzeichnend für ihr Verhalten sind Anschläge auf Unternehmen und Einric	Verhalten

Konkordancije teksta prikazuju rabljenje imenice *Verhalten* u korpusu. Ona se pojavljuje 42 puta od čega je 23 puta pobliže označena pridjevom (vidjeti primjer 2), 3 puta nije atribuirana, a 2 puta se pojavljuje kao dio složenog pridjeva (*verhaltensprägend* — 'na način koji određuje ponašanje', *verhaltens-theoretisch* — 'bihejvioristički'), jednom se pojavljuje kao genitivni atribut (*die Qualität des Verhaltens*), jednom je pobliže označen nominalnom skupinom po uzoru na engleski jezik (*Täter-Opfer-Verhalten*), a 12 puta je modifikator u imenskim složenicama od kojih se neke u kontekstu mogu smatrati sinonimima, kao npr. *Verhaltens-formen*, *Verhaltens-weisen* i *Verhaltens-modelle*.⁷

Tablica 3. Atributi leksema *Verhalten*

Kolokacija	Frekvencija	Značenje
aggressives Verhalten	9	agresivno ponašanje
kriminelles Verhalten	3	kriminalno ponašanje
abweichendes Verhalten	3	devijantno ponašanje
törichtes Verhalten	1	glupo, nerazumno ponašanje
verändertes Verhalten	1	izmijenjeno ponašanje
soziales Verhalten	1	društveno ponašanje
entwürdigendes Verhalten	1	ponižavajuće ponašanje
auffälliges Verhalten	1	napadno ponašanje
delinquentes Verhalten	1	delinkventno ponašanje
kindliches Verhalten	1	djetinjasto ponašanje
strafbares Verhalten	1	kažnjivo ponašanje

Ustaljene atributne odnose možemo svrstati u kolokacije. Pojam kolokacije, u posljednje vrijeme u fokusu lingvističkog zanimanja, koristi se u širem značenju. Ustaljeni sintaktički odnosi vrlo su bitni za svladavanje jezika struke, pa ih je jako važno zapamtiti.

7 To je vidljivo iz sljedećih primjera: *Hierbei geht es also um Zusammenhänge zwischen Medienkonsum einerseits und Einstellung, Überzeugung und Verhaltensweisen des Nutzers und damit um die Einflüsse der Medien auf den einzelnen Rezipienten andererseits.* (Ovdje se dakle radi o povezanosti između konzumiranja medija s jedne strane i stajališta, uvjerenja i načina ponašanja korisnika, a time i o utjecaju medija na pojedinog recipijenta s druge strane.) *Bei einer Überprüfung der Langzeitwirkung bei der Beobachtung aggressiven Verhaltens stellte man fest, daß sich Kinder noch nach 6 Monaten an erlernte aggressive Verhaltensmodelle erinnern können.* (Prilikom provjere dugotrajnog djelovanja promatranjem agresivnog ponašanja utvrđeno je da se djeca i nakon šest mjeseci mogu prisjetiti naučenih modela agresivnog ponašanja.) *Obwohl sich bereits in derartigen Handlungen extremistische Verhaltensformen ausdrücken mögen, greift der Terrorismus weit darüber hinaus.* (Premda se već kod sličnih radnji mogu ispoljiti ekstremistički oblici ponašanja, terorizam seže mnogo dalje.)

2.1.1.3. Kolokacije

Kolokacije su odraz činjenice da se riječi često koriste zajedno i da im je čak i značenje djelomično uvjetovano učestalim zajedničkim pojavljivanjem. U njemačkom jeziku kolokacije je vrlo često teško razlikovati od atributnog određivanja riječi budući da se za svaki ustaljeni atributni odnos može reći da je kolokacija. Kao čvrste kolokacije možemo navesti sljedeće primjere: *Delikte gegen die Person* ('delikti protiv osoba'), *Ausübung von Gewalt* ('počinjenje nasilja'), *Gewalt gegen Sachen* ('nasilje nad stvarima'⁸), *Täter–Opfer Beziehung* ('odnos počinitelja i žrtve'), *Entwicklung und Stand* ('razvoj i stanje stvari'), *Gesetz und Recht* ('zakon i pravo'), *Straftaten gegen Leib und Leben* ('djela protiv tijela i života').

Kao posebnu skupinu čvrstih kolokacija možemo izdvojiti sintagme s glagolima kao izrazit oblik paradigmatskog ograničenja: *im Stich lassen* ('ostaviti na cjedilu'), *Sorgfalt widmen* ('posvetiti brigu'), *eine (wichtige) Rolle spielen* ('igrati (važnu) ulogu'), *in Erscheinung treten* ('pojaviti se'), *Dimensionen annehmen* ('poprimiti dimenzije'), *Gebrauch machen von* ('/is/koristiti nešto'), *auf der Hand liegen* ('biti pri ruci', 'biti dostupan'), *im Vordergrund stehen* ('biti u prvom planu'), *Erkenntnisse liefern* ('dovesti do saznanja'), *den Grad erreichen* ('dostići stupanj'), *zur Verfügung stehen* ('biti na raspolaganju'), *im Blickpunkt stehen* ('biti u središtu pozornosti'), *in Kauf nehmen* ('računati s nečim kao neizbježnim').

Kako bismo prikazali karakteristike leksika njemačkoga jezika kriminologije nasilničkoga kriminaliteta, osvrnut ćemo se na tvorbu složenih oblika, na skraćivanje i konverziju.

2.1.2. Tvorba složenih oblika

Složenim oblicima riječi nazivamo one riječi koje se mogu rastaviti na dijelove od kojih svaki za sebe ima značenje.

2.1.2.1. Složene imenice

Načini tvorbe složenica preuzeti su, razumljivo, iz sustava općeg jezika kao jedinstvenog sustava, a jezik struke karakterizira velika iskorištenost mogućnosti njihova slaganja. Njihova transformacija pomaže nam u određivanju značenja, posebice ako ekstenzivna tvorba i načini tvorbe odstupaju od strukturalnih zadanosti jezika cilja.

Registar nasilničkog kriminaliteta njemačkog jezika (što je ujedno i opća značajka srodnih registara poput jezika kaznenomaterijalnog prava, opće kriminologije, kaznenoprocenog prava, kriminalistike i sl.) na leksičkoj razini obiluje specifičnom nominalizacijom i tvorbom imenskih složenica (*Nominalkomposita*). Teoretski neograničeni broj složenica nastalih kompozicijom dviju ili više slobodnih riječi (s vezanim morfemom ili bez njega) može se svesti na

8 Prijevod ne odražava sadržaj izraza: pod navedenim se zapravo razumijeva 'uništavanje stvari i (tuđe) imovine'.

ograničen broj transformacija koje omogućuju razumijevanje odnosa među elementima.

Morfološka analiza imenskih složenica obuhvaća prikaz osnovnih tipova i analizu formalnog odnosa među sastavnicama složenice odnosno njihovu međuzavisnost. Imenske složenice se tvore slaganjem imenica između kojih se nalazi ili ne nalazi vezni element,⁹ što, osim o fonološkim uvjetima, ovisi o odnosu modifikatora prema glavnoj imenici. Vezni element uvijek pripada modifikatoru. Modifikator može biti osnova riječi (*Straftat*), imenica u nominativu jednine (*Gewaltkriminalität*), imenica u genitivu (*Verbrechenswirklichkeit*) ili množini (*Mediengewalt*), što je ujedno i najopćenitija kategorizacija i kao takva ne obuhvaća sve slučajeve, ali ćemo je radi njene jednostavnosti koristiti kao temelj za analizu. Pritom valja naglasiti da ima karakterističnih odstupanja od osnovnih gramatičkih pravila.

Najjednostavnija shema imenske složenice¹⁰ nastale kompozicijom izgleda ovako:

die Justiz-0-statistik
*der Macht-0-mißbrauch*¹¹
*die Definition-s-bereitschaft*¹¹
die Kind-es-mißhandlung
der Summe-n-wert
der Mensch-en-räuber

Vidljivo je da su najčešći vezni elementi 0 (nula, tj. izostanak bilo kakvog veznog elementa), (e)s, (e)n.¹²

U podregistru nasilničkog kriminaliteta vrlo je produktivna višestruka kompozicija, na primjer:

der Bund-es-gericht-s-hof

9 »Vezni element složenice« (spojnik ili interfiks) nije česta morfološka kategorija u hrvatskom jeziku, ali postoji (*basnopisac*). Pojam je prevedenica koja sadržajno najbolje obuhvaća nekoliko naziva koji se koriste u njemačkim gramatikama — *Bindeglied*, *Verbindungsmorphem*, *Fugenmorphem*.

10 Pojam »imenske složenice« u ovom radu koristi se u najužem značenju (imenica + /imenica/ + imenica) jer analiza obuhvaća samo imenice kao modifikatore. Ostale vrste riječi kao modifikatori nisu mogle biti obuhvaćene analizom zbog njihove brojnosti budući da bi to uvelike premašilo predvideni okvir rada.

11 Ako je modifikator imenica ženskog roda s jednim od karakterističnih nastavaka (*-tung*, *-keit*, *-heit*, *-ung*), povezuje se s glavnom imenicom pomoću morfema *-s-* (koji je inače karakterističan sufiks genitiva jednine muškog i srednjeg roda): *Körperverletzungsdelikt*, *Erfahrungshintergrund*, *Fahrlässigkeitsdelikt*, *Minderheitsmeinung*, *Tötungsversuch*

12 Vezni element može kod istog modifikatora biti različit, ovisno o osnovnoj imenici. U predmetnom korpusu izdvojili smo primjer leksema »Wert« u funkciji modifikatora različitih osnovnih imenica s kojima tvori složenice bez veznog elementa (0) ili s veznim elementom *-e-*:

Wert - ordnung   *Wert-e-wandel*
Wert - system   *Wert-e-konflikt*
Wert - transport
Wert - vorstellung
Wert - widrigkeit
Wert - orientierung

der Ermessen-s-spiel-0-raum
*die Problem-0-lösung-s-technik*¹³
das Medien-0-forschung-s-institut

Različiti modifikatori jedne te iste osnovne riječi mogu u kontekstu biti nabrojani i povezani veznikom *und* ili *oder*:

Macht-, Prestige- und Einkommenskala
Hilfs- oder Gelegenheitsarbeiter
Drogen-, Wirtschafts- und Umweltdelinquenz

Prva leksička riječ (ključni pojam registra) jest **Gewalt** koja će nam poslužiti za prikazivanje imenskih složenica. Pojavljuje se **113** puta u tekstu kao zasebna riječ, ali je njena čestoća znatno veća kao modifikatora¹⁴ (*Bestimmungswort*) u imenskim složenicama, u kojoj se funkciji pojavljuje **172** puta. Kao što je prikazano na tablici 2., taj broj pojavnica (172) čini 26 različenica. U imenskim složenicama *Gewalt* se kao osnovna riječ (*Grundwort*), tj. riječ koja nosi značenje u korpusu nasilničkog kriminaliteta pojavljuje **14** puta. Tih 14 pojavnica obuhvaća pet različenica: *Demonstrationsgewalt* (6 puta) — 'nasilje pri demonstracijama', *Staatsgewalt* (4 puta) 'državna vlast' i *Mediengewalt* (2 puta) — 'nasilje u medijima', *Wortgewalt* (jedanput) — 'verbalno nasilje', *Fernsehgewalt* (jedanput) — 'nasilje na televiziji'.

Osim toga *Gewalt* se u korpusu pojavljuje 16 puta kao dio složenog pridjeva (*gewalttätig* — 'nasilan'), a 14 puta pojavljuje se izvedenica *Vergewaltigung* — 'silovanje', pa se sveukupno leksem *Gewalt* u korpusu nalazi **329** puta.

Tablica 4. Imenske složenice s »Gewalt-« kao modifikatorom

Složenica	Značenje
Gewaltakt, der	nasilnički čin, nasilno djelo
Gewaltaktion, die	poduzimanje nasilne radnje
Gewaltanwendung, die	uporaba sile
Gewaltausübung, die	počinjenje nasilja
Gewaltbegriff, der	pojam nasilja
Gewaltbereitschaft, die	spremnost na činjenje nasilja
Gewaltdarstellung, die	prikazivanje nasilja
Gewaltdelikt, das	delikt nasilja
Gewaltdelinquenz, die	nasilnička delinkvencija
Gewalterfahrung, die	iskustvo s nasiljem

¹³ U navedenim primjerima može se govoriti o »složenicama prvog i drugog stupnja«, tj. u prvom stupnju nastala složenica od dvije imenice smatra se »osnovnom riječi« kad joj se u drugom stupnju dodaje još jedna imenica.

¹⁴ Modifikator — (u ovom slučaju) imenica koja pobliže određuje neku drugu imenicu.

Gewaltform, die	oblik nasilja
Gewalthandlung, die	nasilnička radnja
Gewaltklima, das	klima nasilja
Gewaltkommission, die	odbor za nasilje
Gewaltkonzept, das	koncept nasilja
Gewaltkriminalität, die	nasilnički kriminalitet
Gewaltmonopol, das	monopol nad nasiljem
Gewaltphänomen, das	fenomen nasilja
Gewaltpotential, das	nasilnički potencijal
Gewaltproblematik, die	nasilnička problematika
Gewaltstraftat, die	nasilno kazneno djelo
Gewalttabu, das	nasilje kao tabu
Gewalttat, die	djelo nasilja, nasilnički čin
Gewalttäter, der	nasilnik
Gewalttätigkeit, die	nasilništvo
Gewaltverbrechen, das	nasilnički kriminalitet

Iz tablice 4. vidljivo je da se *Gewalt-* kao modifikator često prevodi na hrvatski kao pridjev (*'nasilno djelo', 'nasilnička delinkvencija'*) ili imenica u genitivu (*'počinjenje nasilja', 'prikazivanje nasilja'*). Ponekad se alternativno mogu jednakovrijedno pojaviti obje mogućnosti prijevoda (*'klima nasilja'* — *'nasilnička klima'*). Znatno rjeđe *Gewalt-* kao modifikator u njemačkom jeziku pojavljuje se kao prijedložni objekt u hrvatskom (*'nasilje kao tabu', 'iskustvo s nasiljem', 'monopol nad nasiljem'*).

Isto tako imenske složenice tvori riječ *Opfer* koja se u korpusu nasilničkog kriminaliteta nalazi 11 puta, i to: 3 puta kao osnovna riječ (*Mordopfer, Raubopfer, Verbrechenopfer*), a 8 puta kao modifikator, od čega 7 puta u složenici *Opferbefragungen*, a jednom u složenici *Opferrolle*.

Do značenja složenica može se doći njihovim raščlanjivanjem, odnosno tumačenjem. Osnovni načini tumačenja (transformiranja) složenica navedeni su prema učestalosti pojavljivanja.

Primjer 3. Tumačenje značenja imenskih složenica

a) Najčešći oblik raščlanjivanja je, kako u općem jeziku, tako i u jeziku struke, pomoću modifikatora kao genitivnog atributa:

die Opferrolle — *die Rolle des Opfers* — 'uloga žrtve'
der Verbrechenbegriff — *der Begriff des Verbrechens* — 'pojam nasilja'
die Staatsgewalt — *die Gewalt des Staates* — 'državna vlast'

b) Na drugom mjestu po učestalosti su modifikatori raščlanjeni kao prijedložni atributi:

der Banküberfall — *der Überfall **auf eine Bank*** — 'prepad na banku'
die Sachbeschädigung — *die Beschädigung **von Sachen*** — 'materijalna šteta'
die Eheprobleme — *die Probleme **in der Ehe*** — 'bračni problemi'
die Umweltsituation — *die Situation **mit der Umwelt*** ili: *die Situation **in der Umwelt***¹⁵ — 'stanje u okruženju'

c) Modifikator se može tumačiti kao atributna rečenica:

die Teilnehmerin — *die Person, **die sich an einem Geschehen beteiligt*** — 'osoba koja sudjeluje u nekom događanju'
der Gelegenheitsarbeiter — *der Arbeiter, **der nicht ständig, sondern gelegentlich (von Zeit zur Zeit) arbeitet*** — 'osoba koja obavlja povremene i privremene poslove' (»honorarac«)
der Rückfalltäter — *der Täter, **der rückfällig ist*** — 'recidivist'
die Problemlösungstechnik — ***die Technik, die zur Lösung des Problems (der Probleme) dient*** — 'tehnika koja se koristi za rješavanje problema'

U nekim slučajevima spomenuti način transformiranja nije moguć bez dodatnih objašnjenja: *der Tatrichter* — *der Richter, der bei einer konkreten Straftat entscheidet*; *die Begehungsweise* — *die Art und Weise, wie eine Straftat begangen wird*; *die Antragsfreudigkeit* — *die Bereitschaft, einen Antrag zu stellen*; *das Analogieverbot* — *das Verbot, nach der Analogie zu handeln*.

eine Straftat — *eine strafbare Tat*
der Kriminalfilm — *der kriminalistische Film*
der Bruchteil — *ein kleiner (geringer) Teil*
Industriestaaten — *industriell entwickelte Staaten*

d) Modifikator se može tumačiti kao jednostavni atribut:

e) Ostali načini tumačenja složenica

Pored navedenih osnovnih tipova transformacija obrađeni korpus karakteriziraju još neke osobitosti koje se u gramatikama baziranim na općem jeziku ne spominju. Mnoge složenice mogu se transformirati na više načina ili se uopće ne mogu raščlaniti, dok su neke specifikum korpusa ili su novonastale unutar njega:

¹⁵ Leksem »die Umwelt« danas se u njemačkom jeziku koristi u značenju prirodnog okoliša, dok se za društveno okruženje koristi leksem »das Umfeld«.

- Modifikator kao »zu–Infinitiv«–konstrukcija: *die Untersuchungsabsicht* — *die Absicht, (etwas) zu untersuchen* — 'namjera da se nešto istraži'; *die Definitionsbereitschaft* — *die Bereitschaft, (etwas) zu definieren* — 'spremnost da se nešto definira'; *die Anzeigebereitschaft* — *die Bereitschaft, eine Anzeige zu erstatten* — 'spremnost na podnošenje prijave'
- Višestruka mogućnost transformiranja: *die Laboratoriumsatmosphäre* — *die Atmosphäre (wie) in einem Laboratorium* — 'atmosfera poput one u laboratoriju'; *die Atmosphäre eines Laboratoriums* — 'atmosfera jednog laboratorija'; *laboratoriumähnliche Atmosphäre* — 'atmosfera slična atmosferi u laboratoriju'; *der Schußwechsel* — *gegenseitiges Schießen* — 'međusobna pucnjava'; *aufeinander Schießen* — 'razmjena vatre'.
- Nemogućnost ili neodgovarajuća transformacija (ili objašnjavanje pomoću sinonima): *die Grundlage* — *Unterlage, Unterbau; Grundstock, Basis; Grundstoff, Nährboden*¹⁶; *der Handwerker* — *jemand, der ein Handwerk betreibt*¹⁷; *der Blickpunkt* — *vom Auge fixierter Punkt*¹⁸.

Složenice koje karakteriziraju pojedine registre jezika struke često se ne mogu modificirati po zadanim modelima, već zahtijevaju pojedinačnu analizu. Kako kontekst često ne pruža dovoljno informacija, kod takvih analiza može se javiti značajna nesigurnost i samim tim izostanak prijevodnog ekvivalenta u jeziku cilju. Navodimo nekoliko karakterističnih primjera: *das Zufallsstrafrecht* — *das Strafrecht, das von Fall zu Fall angewandt wird (?)* — 'kazneno pravo koje se primjenjuje od slučaja do slučaja' (?) 'pravo diskrecione ocjene'; *die Konfliktnähe* — *die Nähe des Konfliktes (?)* — 'konfliktna situacija' (?); *die Gefahr eines Konfliktes (?)* — 'opasnost od sukoba' (?); *Bereitschaft zum Streiten (?)* — 'spremnost na izazivanje sukoba' (?); *das Protestverhalten* — *ein protestierendes, rebellisches Verhalten* — 'ponašanje karakteristično za prosvjed' — 'prosvjedničko ponašanje' (?).

Kao što smo vidjeli iz brojnih primjera prijevodni ekvivalenti u hrvatskom jeziku su u pravilu sintaktički složeni: sastoje se od imenskih i glagolskih skupina ili zavisnih rečenica. Međutim, postoji isto tako niz složenica u njemačkom jeziku struke čiji je ekvivalent u hrvatskom jeziku jedna riječ (u ovom slučaju imenica): *die Grundlage* — 'osnova, temelj'; *der Rechtsbrecher* — 'prekršitelj'; *die Teilnehmerin* — 'sudionica', *der Rückfalltäter* — 'recidivist'; *der Blickpunkt* — 'gledište, stajalište'; *der Handwerker* — 'zanatlija'; *die Schlußfolgerung* — 'zaključak', *die Berichterstattung* — 'izvješćivanje'

16 Wahrig, 1994: 715

17 Wahrig, 1994: 738

18 Wahrig, 1994: 335

2.1.2.2. Složeni pridjevi

Slično kao što je kod imenskih složenica osnovna riječ bila imenica, kod složenih pridjeva osnovna riječ je pridjev (opisni pridjev, particip prezenta ili perfekta), dok modifikator može biti glagol, imenica, pridjev ili prilog. Vrlo često se za povezivanje elemenata složenice koristi vezni morfem (**-e-**, **-s-**) ili pak nastaju jukstapozicijom kako je vidljivo iz niže navedenih primjera:

- *wertbezogen* — imenica + vezni morfem + particip perfekta
- *verhaltensprägend* — imenica + vezni morfem + particip prezenta
- *verhaltenstheoretisch* — imenica + vezni morfem + pridjev
- *erwartungswidrig* — imenica + vezni morfem + prilog
- *jugenschutzrelevant* — imenica + imenica + pridjev

Među opisnim pridjevima korištenim u registru nalazi se i sljedeći primjer: **erfahrungswissenschaftlich-strafrechtsdogmatische Grundlage** — 'iskustvenoznanstvenokaznenopravnodogmatski temelj'.

2.1.2.3. Složeni glagoli¹⁹

Složeni glagoli bitno se razlikuju od složenih imenica i pridjeva. Oni rijetko tvore složenice s osnovnim vrstama riječi i u pravilu se sastoje od dva elementa. Za razliku od imenica i pridjeva, složeni glagoli su relativno rijetki. S imenicama glagoli mogu tvoriti čvrstu (**gewährleisten**) ili labavu (**teilnehmen**) vezu. Od osnovnih riječi najčešći modifikator u složenom glagolu je pridjev (**nahestehen**), koji označuje stanje u kojem se nešto nalazi. Vrlo je neobična glagolska složenica tipa »glagol + glagol« (**steckenbleiben**, **kennenlernen**). U složene glagole spadaju i glagoli s odvojivim prefiksima (**herbeiführen**, **nachweisen**, **einordnen**) čije je značenje prozirno iz sastavnih elemenata.

Osim proširivanja broja izraza, jezik karakterizira i nastojanje da se sa što manje jezičnih sredstava što više kaže, pa se zbog toga u jeziku javlja potreba skraćivanja.

2.1.3. Skraćivanje

Skraćivanje riječi kao pojava izazvana jezičnom ekonomičnošću odvija se u njemačkom jeziku kroz dva oblika: kratice i skraćenice, a osobito je produktivna u jeziku struke.

2.1.3.1. Kratice

Uočljivo je kako se među najčešće korištenim riječima nalazi i nekoliko kratica (**PKS**, **StVSta**, **GG**, **StGB**) koje se ne rabe izvan određenog registra ili su izvan njega potpuno nerazumljive. Stoga je nužno za svaki registar i podregi-

¹⁹ U analiziranom tekstu nije primjenjivan novi pravopis njemačkog jezika prema reformi iz 1995. godine, budući da se analiza teksta temelji na pravopisu kakvim je pisan izvorni tekst. Prema novom pravopisu piše se *gewähr leisten*, *stecken bleiben*, *kennen lernen*, ali *teilnehmen*.

star sastaviti posebnu listu kratica i njihovih značenja. Treba naglasiti da postoje višeznačne kratice s potpuno različitim značenjima u različitim stručnim područjima (npr. *MA* — *Meldeamt*, *Ministeramt*, *Mitarbeiter*, *Markenartikel*), a isto tako i općeprihvaćene kratice (*f.*, *ff.*, *u. a.*, *usw.*). Na tablici 5. prikazat ćemo kratice korištene u korpusu njemačkog jezika nasilničkog kriminaliteta, njihov puni oblik i prijevod na hrvatski jezik. Valja naglasiti da su njemački stručni jezici vrlo produktivni u tvorbi često vrlo neprozirnih kratica i skraćenica kojima se može koristiti samo uski krug stručnjaka u predmetnom području. Sve ovo još jednom upućuje na činjenicu da jezična kompetencija bez poznavanja struke nije dovoljna za razumijevanje stručnog teksta definiranog specifičnim jezičnim sredstvima.

Tablica 5. Kratice korištene u registru nasilničkoga kriminaliteta, njihov puni oblik i prijevodni ekvivalenti

Kratice	Puni oblik	Prijevod
Abs.	Absatz, der	stavak
Bd.	Band, der	svezak
BGH	Bundesgerichtshof, der	Savezni vrhovni sud
BKA	Bundeskriminalamt, das	Savezna kriminalistička policija
BVerfG	Bundesverfassungsgericht, das	Savezni ustavni sud
BverfGG	Gesetz über das Bundesverfassungsgericht, das	Zakon o Saveznom ustavnom sudu
BverfGE	Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts	Odluke Saveznog ustavnog suda
ca.	circa, etwa	otprilike, oko
Dept Justice	Department of Justice	Ministarstvo pravosuđa u Americi
f. (ff)	folgend(e)	sljedeća, sljedeće (stranice)
GB	Gesetzbuch, das	Kazneni zakonik
GG	Grundgesetz, das	Ustav, temeljni zakon
Hrsg.	Herausgeber, der	izdavač
Jur.	juristisch	juristički, pravni
Kfz.	Kraftfahrzeug, das	motorno vozilo
PKS	Polizeiliche Kriminalstatistik	policajska kriminalistička statistika
Pkw	Personenkraftwagen, der	osobno vozilo
RAF	Rote-Armee-Fraktion	Frakcija Crvene armije
rd	rund	otprilike

StGB	Strafgesetzbuch, das	Kazneni zakonik
StVSta	Strafverfolgungsstatistik, die	statistika kaznenog progona
Tab	Tabelle, die	tablica
u. a.	und andere	i drugi (autori)
u. ä.	und ähnliches	i slično
UCR	the Uniform Crime Report	Jedinstveni izvještaj o kretanju kriminala
USA	United States of America	Sjedinjene Američke Države
usw.	und so weiter	itd.
v.	von	od
vgl.	vergleiche!	usporedi!
z. B.	zum Beispiel	na primjer
z. T.	zum Teil	djelomično

2.1.3.2. Skraćenice

Kod skraćenica može se samo uvjetno govoriti o »novim riječima«. Tvore se jednostavnim izostavljanjem dijela riječi. Obično se radi o često korištenim izrazima koji se krata po zakonima jezične ekonomije.

Skraćenica	Puni oblik
das Foto	die Fotografie
die Uni	die Universität
die Demo	die Demonstration
die KriSta	die Kriminalstatistik
das Labor	das Laboratorium
Pharma-Firmen	pharmazeutische Firmen

2.1.4. Konverzija

Na granici između tvorbe riječi (morfologije) i gramatičkih oblika nalazi se konverzija ili preobrazba pri čemu jedna vrsta riječi prelazi u drugu, pa joj se tako mijenjaju gramatička obilježja i sintaktički položaj. U korpusu kriminologije nasilničkog kriminaliteta najčešći oblik konverzije jest supstantiviranje, a javljaju se i ostali oblici (npr. adjektivizacija i adverbizacija). Usko s konverzijom vezana je i pojava polifunkcionalnosti, pa ćemo navesti neke primjere.

2.1.4.1. Supstantiviranje (poimeničenje)

Iz sljedećih primjera vidljivi su najčešći načini tvorbe imenica od drugih vrsta riječi u korpusu njemačkog jezika nasilničkog kriminaliteta.

das Verbrechen — infinitiv I

Eine Erklärung dafür zu suchen, dass ein Volk **Verbrechen** und Verbrecher aufweist, wäre sinnlos.

die Mächtigen — pridjev

... aber auch Machtmissbrauch durch **Mächtige** dieser Welt veranschaulichen und belgen das Gemeinte.

der/die Verurteilte — particip perfekta

das Gemeinte

Die wegen Gewalttaten **Verurteilten** machten 1990 6,5 % aller Verurteilungen aus.

... aber auch Machtmissbrauch durch Mächtige dieser Welt veranschaulichen und belgen **das Gemeinte**.

der/die Protestierende — particip presenta

Zwar stieg die Anzahl **der Protestierenden** jeweils erheblich, nicht aber die Aggressivität, zumindest nicht die **der Protestierenden**.

2.1.4.2. Polifunktionalnost

Osim mogućnosti konverzije (preobrazbe) u njemačkom jeziku postoje riječi koje mogu imati više funkcija u jeziku (npr. veznik, prilog, zamjenica) ovisno o kontekstu u kojem se koriste.

Premda je u uvodnom dijelu naglašeno da izražena fleksija njemačkog jezika jasno određuje vrste riječi, uočava se u tom pogledu rječnička neujednačenost. To se posebno odnosi na (poli)funktionalne riječi (*inzwischen, insgesamt, innerhalb, jedoch*) što ćemo pokazati na primjeru leksema *jedoch* (pojavljuje se u korpusu ukupno 24 puta) i leksema *zu* koji se pojavljuje 199 puta.

Primjer 4. Leksem *jedoch*²⁰ kao višefunktionalna riječ

*Es wäre **jedoch** ein Irrtum anzunehmen, der Polizei würden nahezu alle Straftaten dieser Art bekannt.* ('**Međutim**, bilo bi pogrešno pretpostaviti da su policiji poznata gotovo sva kaznena djela te vrste.') — naglašavanje, polemički stav — **adverbijalna uporaba**

*Das enthebt den Praktiker **jedoch** nicht der Verpflichtung zur Suche nach Einzelumständen, die Verbrechen begünstigen oder oft sogar herausfordern.* ('**Ali** to ne oslobađa praktičara obveze traženja pojedinačnih okolnosti koje pogoduju kriminalu ili ga čak potiču.') — **suprotnost, suprotni veznik**

*Ob es **jedoch** tatsächlich zu diesem Verhalten kommt, kann allein mit der Chromosomenmißbildung nicht mehr erklärt werden.* ('Hoće li se **zaista** takvo ponašanje i dogoditi, ne može se objasniti isključivo temeljem kromosomskih odstupanja') — **izražavanje sumnje, dvojbe**

20 . **jedoch**, 1. *adv.* ipak, a, ali (Hurm 1986: 323)
2. *adv.* ipak, ali, međutim (Šamšalović 1987: 576)
3. *konj.* doch, aber, indessen (Wahrig 1994: 859)

Auch kann nicht überzeugen, begrifflich nur den Raub einzubeziehen, jedoch die Erpressung auszuschließen. ('Takoder ne može biti uvjerljivo, ako se pojmovno uključi samo pljačka, a isključi iznuđivanje.') — **suprotnost, suprotni veznik**

(... anders jedoch in der Jugendkriminalität, dazu oben §43, 2) ('...sasvim je drugačije s kriminalitetom mladih, vidjeti gore u tekstu §43, 2) — naglašava značenje drugog adverbja (*anders*), **adverbijalna uporaba**

In erster Linie sind jedoch die methodisch bedingten Unterschiede zu beachten. ('Prvenstveno treba, međutim, obratiti pozornost metodički uvjetovanim razlikama.') — **upozorenje, isticanje**

Nähere Befunde müssen jedoch erst durch viktimologische Untersuchungen erbracht werden. ('Precizniji rezultati moraju se još postići viktimološkim istraživanjima.') — **izražavanje stajališta, stilska figura**, izostavljanje riječi »jedoch« u ovom primjeru ne utječe na značenje rečenice.

Jedan od karakterističnih primjera višeznačnosti i višefunkcionalnosti je leksem **zu** koji se nalazi na 7. mjestu na popisu pojavnica ($f = 199$). U dvojezičnom rječniku naveden je kao prijedlog s dativom u značenju 'k, do, u, za, po, kod, prema, uz'. U registru nasilničkog kriminaliteta **zu** se rijetko koristi kao čisti prijedlog, češće je karakteristično korištenje unutar određene sintaktičke cjeline kao što prikazuje primjer 5.

Primjer 5. *zu* kao višefunkcionalna riječ

1) »**um + zu-Infinitiv**« (skraćena namjerna rečenica) u značenju: 'da bi', 'kako bi': *Der Fünfjahreszeitraum wurde gewählt, um kleinere Schwankungen auszugleichen.* ('Odabran je vremenski period od pet godina **kako** bi se izjednačila manja odstupanja');... *die den anderen zuschauen, um sie dann zu kopieren; ..., um den numerus clausus zu überwinden.*

2) »**sein**« + **zu-Infinitiv** — za izražavanje modaliteta: obveza, nužnost, mogućnost: *...die auch außerhalb der Bundesrepublik zu beobachten ist.* (mogućnost); *Dabei ist zwar zu berücksichtigen, dass...* (nužnost); *Dabei ist allerdings zu beachten, dass...* (obveza).

3) **zu + Infinitiv-konstrukcija** (skraćena objektna rečenica): *Andere geben an, gelegentlich gewalttätig zu sein.* ('Ostali su navodili **da** su povremeno nasilni.');

Sie scheinen unfähig zu sein, Gefühle zu zeigen, Normen zu akzeptieren. ('Čini se da su nesposobni **pokazati** osjećaje, **prihvatiti** standarde.')

4) **u frazama i idiomima** (koje mogu biti imenske, glagolske i pridjevske): **zu Gesicht bekommen** — 'pokazati se, ukazati se' (... *wenn die Bürger solche Gruppen nur zu Gesicht bekommen*); **zu Bruch gehen** — 'razbiti se' (*Dann gehen Fensterscheiben ebenso zu Bruch.*); **im Vergleich zu** — 'u usporedbi s' (... *ist um 500 Prozent im Vergleich zu derjenigen Altersgruppe gestiegen*); **im Gegensatz zu** — 'za razliku od' (*Im Gegensatz zu den Druckmedien liegt die Gefährdung bei ...*)

5) u rekciji

a) **glagola:** *verleiten zu, kommen zu, ermuntern zu, führen zu, werden zu, neigen zu:* *Die Sucht verleitet zu einem dauerhaften abweichenden Verhalten.* ('Ovisnost dovodi do trajnog devijantnog ponašanja.');

Dadurch kommt es zu einer Verkennung der tatsächlichen Sicherheitslage. ('Na taj način dolazi do neprepoznavanja stvarne sigurnosne situacije.');

... und ermuntert potentielle Straftäter zu weiteren Straftaten (...i potiče počinitelje na daljnja kaznena djela');

Diese unbewusste Triebkraft führt zu einem natürlichen Taten- und Eroberungsdrang. ('Ova nesvjesna nagonska sila vodi do prirodnog poriva za činjenjem i otkrivanjem.');

Damit wird Gewalt zu einem Allerweltsbegriff. ('Na taj način nasilje postaje opći svjetski pojam.')

b) **imenica:** *Bereitschaft zu...* (*und ihre Auswirkung auf die Bereitschaft zu krimineller Aggression.* — 'i njihovo djelovanje na spremnost na zločinački napad.');

— *Beziehung zu (... , hat keinerlei Beziehung zu dem Menschen, den er bestiehlt — ..., 'nema nikakav odnos prema čovjeku kojeg pokrada').*

6) **Kao odvojivi prefiks složenih glagola:** *zutreffen:* *Das trifft nur bedingt zu.* ('To je samo uvjetno točno.')

7) **Uz naznake postotaka ili veličina** u značenju 'oko, do': *bis zu 30 Jahren; etwa zu 12 % i zu 55 Prozent.*

2.2. Razina rečenice

Iako smo analizom leksičko-morfološke razine zahvatili neke sintaktičke odnose, zbog izuzetne kompleksnosti rečeničnih struktura u registru njemačkoga jezika kriminologije nasilničkoga kriminaliteta posebno ćemo se osvrnuti na one osobitosti koje su se pokazale najznačajnijima. Tu svakako možemo istaći češće korištenje pasivnih konstrukcija, te atributnih rečenica, genitivnih i pridložnih atributa kao i proširenih atributa ili participijskih konstrukcija u čijoj je osnovi izvanglagolska upotreba participa perfekta (rjede participa prezenta). Jedna od uočenih osobitosti na koju treba obratiti pozornost jesu i višestruko složene rečenice i karakteristična nabranjanja.

2.2.1. Upotreba pasivnih glagolskih oblika

Jedna od uočenih osobitosti na razini rečenice je češće korištenje pasiva i pasiva s modalnim glagolima nego u općem jeziku. Za njemački jezik, nažalost, do sada ne postoje precizni analitički podaci o čestoći korištenja pasiva u jeziku kaznenih i pravnih znanosti. Može se pretpostaviti da bi podaci odgovarali sa zanemarivim odstupanjima onima koji već postoje za engleski jezik.²¹ U analiziranom korpusu glagol »werden« pojavljuje se ukupno 212 puta od čega 199 puta kao dio složenih pasivnih konstrukcija s modalnim glagolom ili bez njega²². Kao puni glagol pojavljuje se 13 puta u značenju 'postati' često u za registar karakterističnoj kolokaciji s pridjevom ili imenicom u funkciji imenskog predikata (*Opfer werden* — 'postati žrtvom', *straffällig werden* — 'podlijegati kažnjavanju', *einsam werden* — 'postati usamljenim').

21 Vidjeti Gačić, 1994: 74

22 Najčešće se koriste modalni glagoli *können, müssen* i *sollen*.

Primjer 6. Primjeri pasiva zbivanja u registru nasilničkog kriminaliteta

4 xhle aus. Die Bedeutung dieser Kriminalität unterschätzt . Die Delikte rund um das	wird häufig
94 icht auswirken. Ein Angriff gegen die Person Betroffenen viel intensiver erlebt und	wird von dem
325 n Jahren. — Eine Velzahl von Bagatelldelikten qualitativ schwere Straftaten abgelöst .	wird durch
1436). Der Anstieg seit Ende der fünfziger Jahre dadurch relativiert , daß in England und W	wird aber
1957 llenfalls als Körperverletzung strafbar. Es gefordert , die eheliche Vergewaltigu	wird allerdings
536 Platz, an dem der Autoschlüssel aufbewahrt Jugendlichen zwischen 14 und 25 Jah	wurde . 64 % der
1410 s 1985 gar um 224% (der Fünfjahreszeitraum um kleinere Schwankungen auszugleich	wurde gewählt ,
265 Parkanlagen, die von Homosexuellen bevorzugt verübten in wenigen Wochen rund 40 Raub	wurden . Sie
418 von tätlichen Angriffen waren. — 23 Beamte solchen Angriffen verletzt . Unter solchen	wurden bei
1709 Jahre alt; zwei Drittel der Banküberfälle Einzeltätern begangen ; 40% der Täter ha	wurden von
16 müssen im schematischen Verfahren erledigt daß in effektive Nachforschungen nach	werden , ohne
479 edingt und die nicht konfliktfrei verarbeitet vielmehr als Sinnkrise erlebt werden	werden können ,
583 werden erst Opfer und dann Täter. Jährlich Kinder von den eigenen Eltern erschlagen .	werden 900
1132 ultur sozialisiert. Selbst labile Jugendliche Videofilme wenig gefährdet , wenn deren	werden durch
1728 iv. Raffiniert durchgeführte Raubüberfälle überwiegend von Erwachsenen begangen ,	werden ganz
1969 1 ff., 7, table 13). Aber auch alte Menschen Familie gelegentlich mißhandelt . Sie	werden in ihrer
2460 Gewaltanwendung wird aber nur dann gefestigt nen , wenn sich die Politiker sensibler ge	werden kön-

Od sintaktičkih osobitosti registra nasilničkog kriminaliteta izdvajaju se atributne rečenice, prošireni atributi odnosno participske konstrukcije,²³ karakteristična nabranja i višestruko složene rečenice.

23 Oba naziva za isti pojam prevedenice su njemačkih gramatičkih kategorija — možda bi najtočniji, premda još neusvojen, bio naziv *proširene participske konstrukcije*.

2.2.2. Atributne rečenice

Definicija i eventualna podjela atributnih rečenica naročito je teška jer se radi o heterogenoj kategoriji zavisnih rečenica s obzirom na njihov oblik i sadržaj. Stoga ćemo se ograničiti na strukturalni postupak determiniranja onih tipova atributnih rečenica koje su najzastupljenije u korpusu i kojima se služimo u transformacijskom postupku raščlanjivanja proširenih atributa. Pod »proširenjem« se razumijeva sposobnost atributa da na sebe veže jedan ili više rečeničnih dijelova i tako intenzivira nominalnu strukturu rečenice. Na taj način nastaju komplicirane, teško raščlanjive imeničke skupine. Tako zgusnuta i pregnantna rečenica, predikatski reducirana, gubi često na jednoznačnosti i jasnoći. Stoga je i ovdje nužno primijeniti postupak raščlanjivanja, tj. objašnjavanja proširenih atributa atributnom rečenicom.

Primjer 7. Atributne rečenice i njihovo tumačenje

*Welche Bedingungen aber lassen sich in epochalspezifischer Sichtweise für unsere Gesellschaft benennen, **die** offenbar die kriminelle Gewalttätigkeit zu fördern imstande sind?* ('Koji se uvjeti, koji nedvojbeno mogu poticati nasilništvo, mogu pak navesti za naše društvo iz perspektive specifične za epohu?') — jednostavna atributna rečenica, slijedi iza glavne rečenice, veznik je odnosna zamjenica — **die**.

*Offenbar beruht die Tatsache, **daß** unsere Gesellschaft ein gesteigertes Maß an Gewaltkriminalität hervorbringt, auf den vielschichtigen Veränderungen unserer Zeit, **die** man als sogenannten sozialen Wandel begreift.* ('Činjenica da je u našem društvu nasilnički kriminalitet u porastu počiva zasigurno na mnogoslojnim promjenama u vremenu koje nazivamo društvenom mijenom.') — dvije atributne rečenice, od kojih je prva umetnuta, s relativno rijetkim veznikom atributnih rečenica — **daß**.

*Bei den Faktoren, **deren** Beeinflussung durch die Medien analysiert wird, steht die Aggression an erster Stelle.* ('Kod faktora, čiji se utjecaj putem medija analizira, agresija se nalazi na prvom mjestu.') — umetnuta atributna rečenica, veznik je relativna zamjenica u genitivu množine.

*Dasselbe gilt, wenn das Objekt, **gegen das** sich die aggressiven Tendenzen richten, eine Ähnlichkeit mit dem im Film Gezeigten besitzt.* ('Isto vrijedi i ako objekt, protiv kojeg su usmjerene agresivne namjere, pokazuje sličnosti s onim što se prikazivalo na filmu.') — nakon glavne slijedi pogodbeno rečenica koja je prekinuta atributnom rečenicom s veznikom koji se sastoji od prijedloga **gegen** i relativne zamjenice **das**.

*Belangvoll ist vielmehr jene Tötungskriminalität, **die** über die traditionellen Strukturen hinausgreift.* ('Značajna je, naprotiv, ona vrsta kriminaliteta ubojstava, koja nadilazi tradicionalne strukture.') — atributna rečenica slijedi iza glavne, povezana je relativnom zamjenicom **die** i ima korelat u glavnoj rečenici (jene).

2.2.3. Prošireni atributi

Jedan od čestih načina pobližeg označavanja imenice u izučavanom korpusu je pomoću participske konstrukcije ili proširenog atributa. Kako u standardu hrvatskog jezika ne postoji ovaj sintaktički ekvivalent, navodimo nekoliko prijevodnih mogućnosti i objašnjenje s obzirom na sintaktičko okruženje u kojem se oni pojavljuju.

Primjer 8. Prošireni atributi / Participske konstrukcije

Die von Freud entwickelte Aggressionstheorie, die einen Destruktionstrieb postuliert, der aus einem allem Organischen innewohnenden Todestrieb abgeleitet wird, ist demgegenüber in ihrer Bedeutung zurückgetreten. ('Suprotno tomu na značenju je izgubila teorija agresivnosti, koju je razvio Freud, a koja govori o destruktivnom nagonu, koji proizlazi iz nagona prema smrti prisutnog u svemu organskom'). Sintaktička konstrukcija navedenog primjera je sljedeća: participska konstrukcija s participom perfekta u funkciji atributa, umetnuta atributna rečenica, umetnuta atributna rečenica čiji je sastavni dio participska konstrukcija s participom prezenta kao atributom. Ostaje okvir glavne rečenice koji glasi: *Die Aggressionstheorie ist in ihrer Bedeutung zurückgetreten.*

Kriminologisch wichtig erscheint nicht so sehr die seit langer Zeit überlieferte, mit fast eherner Regelmäßigkeit wiederkehrende Affektstrafat im privat-intimen Bereich. ('Kriminološki se ne čini toliko značajnim kažnjivo djelo iz privatno-intimne sfere počinjeno u afektu, koje postoji odavna i uvijek se iznova vraća s gotovo predvidivom pravilnošću.') — imenica *die Affektstrafat* atribuirana je istovremeno s dvije participske konstrukcije od kojih je osnova prve pridjev nastao od participa perfekta */überliefert/*, a druge pridjev nastao od participa prezenta */wiederkehrend/*).

Navedeni primjeri također potvrđuju tezu o postojanju posebnosti jezika struke na razini rečenice u odnosu na opći jezik.

Prošireni atribut odnosno participsku konstrukciju na hrvatski jezik prevodimo atributnom rečenicom prema modelu transformacije vidljivom iz sljedećih primjera.

Primjer 9. Transformacija proširenih atributa (participskih konstrukcija) u atributne rečenice

Nach der seit 1982 bestehenden schweizerischen Polizeistatistik nimmt der Umfang der Gewaltdelinquenz ständig zu. Transformacija: *Nach der schweizerischen Polizeistatistik, die seit 1982 besteht, nimmt der Umfang der Gewaltdelinquenz ständig zu.* ('Prema švicarskoj policijskoj statistici, koja postoji od 1982., opseg nasilničkog kriminaliteta stalno se povećava.')

Zwar liegen die unter Erpressung verursachten Vermögensschäden nach der Polizeilichen Kriminalstatistik etwa zu 12 % unter DM 100,

–. Transformacija: *Zwar liegen die Vermögensschäden, die unter Erpressung verursacht wurden, nach der Polizeilichen Kriminalstatistik etwa zu 12 % unter DM 100, –.* ('Doduše, imovinske štete nastale zbog iznudinjanja, iznose prema statistici kriminalističke policije u oko 12 % slučajeva ispod 100. – DM.')

Etwa 99 Prozent der Abbrüche fanden innerhalb der für die Anwendung des §218 Abs. 3 S. 2 StGB relevanten Frist statt. Transformacija: *Etwa 99 Prozent der Abbrüche fanden innerhalb der Frist statt, die für die Anwendung des §218 Abs. 3 S. 2 StGB relevant ist.* ('Oko 99 posto prekida trudnoće obavljeno je unutar roka koji je relevantan za primjenu članka 218 stavka 3 strana 2 Kaznenog zakonika').

— ***der auf Unterschichten bezogene Begriff.*** Transformacija: *der Begriff, der auf Unterschichten bezogen ist* ('pojam koji se odnosi na niže slojeve').

Valja naglasiti da u registru kriminologije nasilničkog kriminaliteta prevladavaju atributne rečenice u odnosu na participijske konstrukcije.

U radu su prikazana samo neka karakteristična svojstva registra na rečeničnoj razini koja je u njemačkom jeziku izrazito složena.

2.2.4. Višestruko složene rečenice i karakteristična nabranja

U tekstu se također nalaze brojne višestruko složene rečenice, na primjer: *Offenbar beruht die Tatsache, daß unsere Gesellschaft ein gesteigertes Maß an Gewaltdelinquenz hervorbringt, auf den vielschichtigen Veränderungen der Zeit, die man als sogenannten sozialen Wandel begreift.* ('Činjenica da je u našem društvu nasilnički kriminalitet u porastu počiva zasigurno na mnogoslojnim promjenama u vremenu koje nazivamo društvenom mijenom.')

Rečenicu predmetnog korpusa često karakterizira višestruko nabranje, na primjer: *Auch wenn von den einzelnen Medienarten recht unterschiedlich Gebrauch gemacht wird und hierfür Lebensalter, Geschlecht, Schichtzugehörigkeit, Bildungsgrad und Berufstätigkeit der Konsumenten, bei Jugendlichen auch der elterliche Erziehungsstil bedeutsam sind, so ist doch am unterschiedlichen Medienkonsum die einheitliche Dominanz der audiovisuellen Medien wie Rundfunk, Tonträger, Film und Fernsehen auffallend.* ('Premda se pojedini mediji vrlo različito koriste, pri čemu značajnu ulogu igraju dob, spol, društvena pripadnost, stupanj obrazovanja i zanimanje konzumenata, naročito je uočljiva jedinstvena prevlast audiovizualnih medija kao što su radio, nosači zvuka, film i televizija.')

3. ZAKLJUČAK I DISKUSIJA

Jezik pojedine struke karakterizira korištenje specifičnih stručnih termina (koji mogu biti i izrazi iz općeg jezika s restriktivnim ili proširenim značenjem) i specifična upotreba i distribucija gramatičkih struktura. Uključivanjem morfologije u proučavanje osobitosti jezika kriminologije nasilničkoga kriminaliteta

došli smo do potrebnih oblika pomoću kojih se stvaraju kompleksni sintaktički odnosi.

Analizom učestalosti leksika utvrđeno je da su najčešće funkcionalne riječi, a od leksičkih riječi na prvom su mjestu imenice (u općem njemačkom jeziku one čine 64,5% različenica), zatim glagoli (u općem jeziku zastupljeni su sa 16,2%) u različitim konjugiranim i nekonjugiranim oblicima. U kategoriji imenica u jeziku nasilničkog kriminaliteta izrazito su zastupljene imenske složenice od dvije i više imenica, koje se često ne mogu raščlaniti po zadanim modelima, već zahtijevaju pojedinačnu analizu. Njihovi prijevodni ekvivalenti u hrvatskom jeziku su sintaktički složeni: sastoje se od imenskih i glagolskih skupina ili čak zavisnih rečenica. U karakteristične strukture na rečeničnoj razini spadaju tzv. genitivni i prijedložni atributi, te prošireni atributi ili participske konstrukcije u čijoj je osnovi izvanglagolska upotreba participa. Iscrpnom je analizom načina atribuiranja utvrđeno da su ključni pojmovi registra najčešće pridjevski atribuirani, na drugom mjestu po učestalosti su prijedložni atributi, a zatim slijede tzv. genitivni atributi. Registar također obiluje ustaljenim atributnim odnosima koje nazivamo kolokacije.

Registar nasilničkog kriminaliteta osim posebnosti na leksičkoj razini obiluje osobitostima na morfološkoj razini i na razini rečenice. Stoga je pored usvajanja minimalnog vokabulara potrebno posvetiti pozornost osobitostima tvorbe unutar pojedinih vrsta riječi i njihovoj interpretaciji radi lakšeg razumijevanja i prevodenja na hrvatski jezik, te sintaktičkim pojavnostima koje ne nalazimo u sustavu našeg jezika. U radu su istaknute najznačajnije osobine registra pa uz njihovo usvajanje i svladavanje minimalnog vokabulara moguće je usvajanje njemačkog kao jezika struke navedenoga registra za uspješno korištenje strane stručne literature i uvrštavanje u jezičnu građu u svrhu poduke jezika struke na visokim stručnim školama i fakultetima.

Temeljem obavljene analize u minimalni vokabular je uvršteno 1.213 natuknica koje su se u obrađenom korpusu pojavile tri i više puta. One su dopunjene najčešćim kolokacijama i izrazima dobivenim izradom i analizom 21.784-ju ređaka konkordancija (za svaku riječ pojavnicu izrađena je konkordancija da bi se vidio kontekst njenog rabljenja i značenja), te riječima koje su istaknute u naslovima i podnaslovima obrađivanog teksta, a nisu se javile tri puta u ukupnom korpusu. Riječi su navedene u svom osnovnom obliku, a značenja odgovaraju uporabi u kontekstu u kojem se nalaze u korpusu njemačkog jezika kriminologije nasilničkog kriminaliteta. U većini slučajeva navedeno je i značenje koje pojam ima u općem jeziku, a izostavljeno je samo u slučaju kada značajno odstupa od upotrebe u registru kriminologije. Također su izostavljeni internacionalizmi, izuzimajući imenice čiji rod ili množina odstupaju od pravila tvorbe. Ukupni minimalni vokabular broji oko 1.360 riječi i izraza.

Rad sadrži mnogobrojne prevedene i objašnjene primjere koji olakšavaju razumijevanje analiziranog teksta, a usvajanje osnovnih i istaknutih gramatičkih osobitosti i minimalnog vokabulara čini osnovu za kvalitetno služenje kriminalološkom literaturom pisanom na njemačkom jeziku.

Literatura

1. Brandić, D. (1996) **Njemačko–hrvatski gospodarski i pravni rječnik**. Zagreb: Informator
2. Creifelds, C. (1994) **Rechtswörterbuch**. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
3. De Cort, Josef (1979) Beschreibung der deutschen wissenschaftlichen Sprache der Wirtschaft mit besonderer Berücksichtigung der erweiterten Attribute. **Fachsprache** Sonderheft I. Wien: Wilhelm Braumüller, Universitäts-Verlagsbuchhandlung GmbH. str. 149–163.
4. **Duden Grammatik der deutschen Gegenwartssprache**. (1998) Uredio znanstveni savjet uredništva Duden, Dudenverlag, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich.
5. Erk, H. (1975) **Zur Lexik wissenschaftlicher Fachtexte, Substantive — Frequenz und Verwendungsanalyse**. München: Max Hueber Verlag.
6. Erk, H. (1975) **Zur Lexik wissenschaftlicher Fachtexte, Verben**. München: Max Hueber Verlag.
7. Gačić, M. (1985) **Istraživanje leksike jezika struke**. Zagreb: Filozofski fakultet
8. Gačić, M. (1998) Istraživanje registra jezika kriminologije nasilničkog kriminaliteta — na primjeru engleskog jezika. **Policija i sigurnost**. Zagreb, MUP RH. 7 (4) 257–296.
9. Glovacki–Bernardi, Z. (1996) **Osnove njemačke gramatike**. Zagreb: Školska knjiga.
10. Hoffmann, L. (1988) **Vom Fachwort zum Fachtext, Beiträge zur Angewandten Linguistik**. Tübingen: Gunter Narr Verlag
11. Hurm, A. (1986) **Njemačko–hrvatski rječnik**. Zagreb: Školska knjiga.
12. Kaiser, G. (1993) **Kriminologie**. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag GmbH.
13. Köbler, G. (1997) **Juristisches Wörterbuch**. München: Verlag Franz Vahlen
14. Šamšalović, G. (1987) **Njemačko–hrvatski rječnik**. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske
15. Wahrig, G. (1994) **Deutsches Wörterbuch**. Güntersloh: Bertelsmann Lexikon Verlag.
16. Žepić, S. (1970) **Morphologie und Semantik der deutschen Nominalkomposita**. Zagreb: Philosophische Fakultät der Universität Zagreb, Abteilung für Germanistik.

Register characteristics (lexical, morphological and syntactical) of German used in the criminology of violent crime

The analysis of the German language used in the criminology of violent crimes is based on the text corpus consisting of 21,784 tokens and 6,042 types. Words with frequency >3 cover 1,213 types and make 20.07% of the total number of the types, thus covering 73.3% of the corpus text. In addition to the statistical lexical analysis of the text, its morphological characteristics have been given with special reference to the attributing of nominal parts of a sentence. Word formation in German, through exemplification of the interpretation of the meaning of compound nouns has been presented, and the sentence level has been outlined, with special reference to attributive clauses. The first twenty lexical words *Gewalt, Gewalkriminalität, Opfer, Täter, Jahre, Straftaten, Familie, Jahren, Menschen, Frauen, Gruppen, Erpressung, Gesellschaft, jugendlichen, Zahl, vorsätzlichen, Art, Bundesrepublik, Kriminalität, Vergewaltigung, Delikte, läßt, Prozent, Raub, Verhalten, Kinder, lassen, letzten, Polizei and soziale* could be considered to be the key words of the register since they define the scope of the criminology of violent crime. The purpose of this article is to point out the most important characteristics of the register and to serve as an aid for more efficient acquisition of the language of that register. It contains a minimal vocabulary of German language of the criminology of violent crime with about 1,360 words, the meanings of which have been obtained through the contextual analysis of the register corpus (analysis of concordances).

Ključne riječi: registar nasilničkog kriminaliteta, kriminologija, jezik struke, njemački jezik
Key words: register of violent crime, criminology, language for specific purposes, German